

František Mikloško

Hrdinské ženy na Slovensku v 50. a 60. rokoch.

Je veľmi správne a potrebné, že sa na tejto konferencii hovorí o ženách. Dnes v súvislosti s tvorbou samizdatov na Slovensku. Ale náš obraz by nebol úplný, keby sme nehovorili aj o začiatkoch komunizmu v Československu, o krutých 50. a 60. rokoch na Slovensku, kedy o periodickom samizdate nebolo možnú uvažovať, ale kedy veriace ženy na Slovensku podali hrdinské svedectvo vernosti Bohu, cirkvi, svojím manželom a rodinám. Táto kapitola dejín je fundamentom poznávania, na ktorom možno potom stavať ostatné deje a udalosti na Slovensku. Bolo toho veľa, preto jednotlivé etapy prenasledovania a zápasu budem len stručne popisovať.

Po roku 1949 začali na Slovensku zatvárať kňazov, jednak v súvislosti so schizmatickou Katolíckou akciou, ale aj neskôr v iných súvislostiach. Veriaci na dedinách týchto kňazov statočne bránili na farách, pričom došlo k ich vážnym zraneniam, väzneniu i smrteľným prípadom. Ženy boli neoddeliteľnou súčasťou tejto obrany. V roku 1951 došlo k dramatickým udalostiam v Borskom Mikuláši. Keď sa v dedine rozšírilo, že idú brať farára Karmaša, kostolník začal zvoniť, ľudia sa zbehli z celej dediny a strhla sa taká bitka, že asi 20 žandárov sa muselo stiahnuť do Šaštína. Po nejakom čase sa vrátili z posilou, načo sa znovu strhla bitka, ktorá trvala dve hodiny. Po bitke polícia zatkla asi desať ľudí, medzi nimi pani Hedvígu Rozborovú. Po nejakom čase ju priniesli z väznice domov mŕtvu. Doma zostali dve deti. V dedine platil po tejto udalosti tri týždne zákaz nočného vychádzania.

V septembri 1962 boli uväznení piati kňazi Bardejovského okresu. Dôvodom bolo, že sa schádzali na kaplánke v Bardejove, čo sa hodnotilo ako sprisahanie voči republike. Jedného z nich po štrnásťmesačnej vyšetrovacej väzbe odsúdili na päť rokov väzenia a ostatných by zrejme postihol podobný trest. Zasiahli však ženy. Písali, sťažovali sa a dokazovali, že títo kňazi sú nevinní a zasypali štátne úrady toľkými listami, že súd s ostatnými bol odročený. Na jeseň 1963 ich všetkých prepustili na slobodu. A aby už mali úrady od ľudí pokoj, nariadili, aby sa každý z nich vrátil na svoje pôvodné miesto, na faru, kde pracoval pred zatknutím.

Ženy skrývali kňazov, ktorých chceli komunisti zatknúť. Tu došlo rovnako k tragickým udalostiam. Emma Olbrichová, domvedúca na fare v Borskom Mikuláši, počas vojnovy Slovenskej republiky skrývala a nosila stravu židovským občanom. Keď začali zatvárať kňazov a niektorí z nich sa rozhodli ujsť cez rieku Moravu do Rakúska, pomáhala pri skrývaní dvoch kňazov: Viliama Mitošinku a Emila Šafára. Keď ich chytili, vyšlo najavo, že im pomáhala, v októbri 1951 ju zatkli, v júni 1952 ju súd odsúdil na 9 rokov väzenia. V roku 1955 zomrela vo väzení.

Mária Tancerová skrývala vo svojom dome na samote pri Novej Bani kňazov lazaristov, ktorým hrozilo zatknutie a súd. V roku 1958 bola zatknutá, v roku 1959 bola odsúdená na 14 mesiacov väzenia. V roku 1960 zomrela vo väzení. Doma zostali dve deti.

Angažovanie rehoľných sestier bolo v týchto časoch rovnako veľké. Prípad blahoslavenej sestry Zdenky poznáme. Rehoľné sestry v Rožňavskej nemocnici zohrali kľúčovú úlohu pri tajných vysviackach kňazov biskupom Róbertom Pobožným a potom tajnej biskupskej vysviacke jezuitu Pavla Hnilicu. Všetko sa to dialo v rožňavskej nemocnici, kde ony slúžili ako zdravotné sestry. Rehoľné sestry v bratislavskej štátnej nemocnici na Mickiewičovej ulici pomáhali útekom kňazov, uspávali na chodbách nemocníc strážcov, aby umožnili úteky kňazov, po smrti niektorých pacientov neodovzdali ich občianskej preukazy úradom, ale pomáhali vyrobiť falošné doklady pre skrývajúcih sa, menovite biskup Hnilica mal takýto falošný občiansky preukaz, kde si len vymenil fotku. Podrobne o tom píše Róbert Letz v jednej svojej práci o tajných vysviackach kňazov a biskupov. Vincentka sestra Florina

Barbora Bönighová bola odsúdená na 15 rokov, zomrela vo väzení. Sestra Kongregácie milosrdných sestier sv. Kríža Barbora Kristína Ševčeková bola odsúdená na 13 rokov väzenia, zomrela vo väzení.

Rehoľné sestry na Slovensku boli v 50. rokoch vysídlené do českého pohraničia, kde pracovali manuálne vo fabrikách a na poli, alebo boli sústredené do nezdravých charitných domovov. Odsúdené boli spolu na vyše 300 rokov väzenia. Nikdy si nedali zobrať svoje rehoľné rúcho, pracovali v ňom aj vo fabrike a na poli. Odmietali pracovať v nedeľu a vo sviatky. Rehoľné sestry v čase komunizmu zostali jediné kompaktné spoločenstvá, ktoré komunisti nedokázali na verejnosti rozohnať.

Chcem tiež spomenúť ženy na Slovensku, ktoré boli väznené, ktoré boli členkami Kolakovičovej Rodiny, alebo boli v 50. rokoch nábožensky aktívne. Mária Kuniková, okolo ktorej sa na začiatku 50. rokov vytvoril náboženský krúžok, kde chodili Vlado Jukl, Silvo Krčméry, Imrich Staríček, kňaz Štefan Šmálik a ďalší. Vydala sa za člena Rodiny Imricha Mráza. V roku 1954 bola spolu so svojím manželom súdená veľkom náboženskom procese „Staríček a spol.“. Odsúdená bola na jeden rok, bola tehotná a vo väzení potratila svoje dieťa. Rovnako ďalšie mladé ženy: Anka Tóthová, Cilka Cesneková, Elena Schmidtová, Dorota Kravjanská, Brigita Flochová, Mária Pecíková, Marta Marsinová a mnohé ďalšie. Zostalo mi v pamäti stretnutie v druhej polovici 80. rokov v Nitre s členkou Kolakovičovej Rodiny Ankou Mojtoovou. V roku 1954 ju Krajský súd v Nitre odsúdil na tri a pol roka väzenia. Prokurátor sa odvolal a Najvyšší súd v Prahe jej zvýšil trest na 8 rokov. Koľko pokoja, pokory a nadhľadu z nej pri našom rozhovore vyžarovalo?!

U väznených veriacich ženách išlo ešte aj o iné. Raz som bol na návšteve v Prahe u Hoškovcov. Jiřinka Hošková, rod. Krejčíková, ktorá bola členkou Pražskej Kolakovičovej Rodiny, v procese s Katolíckou akciou „Bárta a spol.“ bola odsúdená na 15 rokov a vo väzení strávila 8 a pol roka, mi odrazu povedala: „No, naši chlapci to nemali také zlé. Mohli sa vo väzení spovedať, zúčastňovať sa na sv. omši. Ale my? Kto nás mohol v ženskej väznici vyspovedať? Len kde-tu sa podarilo, že niekto rehoľnej sestry rodina prepašovala do väzenia Sviatosť Oltárnu!

A potom, manželky väznených mužov. Pána Poláka z Pohhájskej odsúdili na 13 rokov väzenia, lebo si uňho nechal na pár dní jeho známy balík, kde bola vysielačka. Doma zostala žena s dvomi deťmi, ktorú nechcel nik zobrať do zamestnania a ktorá často nevedela, čo dá na druhý deň deťom k jedlu. Jej muž strávil vo väzení 9 rokov. Rovnako iné ženy, manželka Antona Neuwirtha, ktorá bola sedem a pol roka doma so 4 deťmi, kým manžel bol vo väzení a takto by sme mohli pokračovať. Kto spočíta veľkosť viery a obety týchto žien?

Pamiatke obetí komunizmu, za 33 rokov od novembra 1989, vďaka všetkým občianskym združeniam, ktoré evidujú obeť komunizmu, vďaka ÚPN, vďaka mnohým historikom, ktorí sa tomuto obdobiu venujú, vďaka legislatíve, ktorá to obdobie pripomína sa dostalo pomerne významnej pozornosti. Vznikli stovky pamätných tabúlí, pamätníkov, množstvo kníh, pôsobí občianske združenie Nenápadní hrdinovia, začínajú vznikať filmy, televízne a rozhlasové relácie. Existuje Múzeum obetí komunizmu v Košiciach, snáď sa dožijeme podobného múzea v Bratislave, dnes sa koná významná konferencia o podiele žien na samizdate na Slovensku, atď. Napriek tomu, dnes takmer polovica obyvateľov Slovenska si želá, aby Rusko vyhralo vojnu nad Ukrajinou. V čom je problém?

Potrebujeme prejsť 40. rokmi, aby odišla generácia, ktorá si pamätá „mastné hrnce“ z čias komunizmu? V Mojžišovom čase ľudia žili kratšie, ako dnes. Dnes to môže byť aj 60. rokov putovania za novým videním sveta. Čo máme robiť viac? To podstatné je, aby tu boli stále veľkí, alebo malí Mojžišovia, ktorí hovoria pravdu a ukazujú smer. Aj preto sú dôležité všetky spomínané aktivity, vrátane tejto konferencie, aby sa takýto noví Mojžišovia mohli zrodiť. Nestrácajme nádej a energiu. Obete komunizmu, všetky tie krásne ženy, o ktorých tu dnes budeme hovoriť nás k tomu zaväzujú!